משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר נשים

רמב"ם על משנה קידושין

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה קידושין

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-קידושין/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 8
משנה ו 9
משנה ז 11
משנה ח 12
משנה ט 12
משנה י 12
פרק ב 13
משנה א 13
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 14
משנה ו 14
משנה ז 14
משנה ח 15
משנה ט 15
משנה י 16
פרק ג 16
משנה א 16
משנה ב 17
משנה ג 17
משנה ד 17
משנה ה 17
משנה ו 18
משנה ז 18
משנה ח 18
משנה ט 18
משנה י 19
משנה יא 19
משנה יב 19
משנה יג 19
פרק ד 20
משנה א 20
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 20
משנה ה 21
משנה ו 21
משנה ז 22
משנה ח 22
משנה ט 23
משנה י 23
משנה יא 23
משנה יב 23
משנה יג 24
משנה יד 24

פרק א

משנה א

האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים כו': דרך טפל בין על לשון זכור בין על לשון נקבה כתוב בתורה את הדרך (אשר) ילכו בה וכתוב בדרך אחד יצאו אליך. ומה שאמר האשה נקנית ולא אמר האיש קונה ללמדינו שהיא אינה נישאת ותהיה אשת איש אלא בעצונה אבל אם קדשה בעל כרחה אינה מקודשת. ולמדנו שהיא מתקדשת בכסף לפי שנאמר כי יקח איש אשה ונאמר בעפרון נתתי כסף השדה קח ממני גמר קיחה קיחה. והקידושין בשטר הוא שיכתוב לה על איזה דבר שיזדמן ואפילו על גב החרס או על עלי הצמחים הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי ומה שדומה לזה הענין ויתן לה זה הדבר הכתוב בפני שני עדים והראיה על זה מה שאמר ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר כמו שנאמר בתורה וכתב לה ספר כריתות אף הויה בשטר. וענין הקדושין בביאה הוא שיבא עליה בפני שני עדים לשם קידושין ואין שם דרך מבואר בקדושין יותר מזו והוא הכתוב בתורה שנאמר ובא עליה ובעלה בביאה נעשית בעולת בעל אבל מי שקדש בביאה או בלא שדוכין שקדמו לקדושין יש לו לדיין להלקותו מכת מרדות כדי שלא יהיו בני אדם פרוצין ואף על פי שהם נשואים קיימין ויכנוס את אשתו: ומשקל הדינר ששה ותשעים גרעיני שעורה מכסף ואיסר הוא רובע הדרכמון נקרא דרהם בערבי. והדינר ששה דרכמונים א"כ משקל האיסר ארבעה גרעינין ופרוטה חצי גרעין מכסף. ומפני שאמר האשה נקנית אמר ג"כ היבמה נקנית והיה מן הדין שיאמר היבם קונה לפי שהעיקר אצלנו שהאונס יבמתו ובא עליה בלא כוונה שקנאה כמו שנתבאר בסוף פרק ששי מיבמות:

משנה ב

עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה עצמו כו': כתוב בתורה בעבד עברי מכסף מקנתו מלמד שהוא נקנה בכסף ונאמר באמה העבריה והפדה מלמד שמגרעת מפדיונה ויוצאה ואמר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה ונאמר באמה העבריה אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת בשטר אף אמה העבריה נקנית בשטר וילמוד עבד עברי מאמה עבריה שהוא נקנה בשטר כמותה ויצא בגרעון כסף ונלמוד אמה עבריה מעבד עברי שהיא נקנית בכסף כמותו ותצא בשנים. ומה שאמר בשנים ר"ל עבודת שש שנים מיום שנמכר עד תשלום ששה שנים ואפילו היה בכלל השש שנים שמטה והוא מה שאמר שש שנים יעבוד ובשביעית ר"ל פעמים שהוא עובד

בשביעית ואם נזדמן שנת היובל בתוך השש שנים יצא לחירות. וגרעון כסף הוא שיחשוב הקונה לפי חשבון השנים שעבד אצלו וגורע מה שמגיע להם מדמיו ונותן לו השאר ויצא כיצד הרי שלקחו בששים דינרין ועבד אצלו שתי שנים נותן לו ארבעים דינרין ויצא בן חורין ואל זה הענין רמז באמה העבריה כשאמר והפדה: ובסימנין ר"ל שתביא שתי שערות אחר תשלום י"ב שנה ויום אחד וזה בא בקבלה ויצאה חנם אלו ימי הבגרות. אין כסף אלו ימי הנערות וימי הנערות הם אחר שהביאה ב' שערות עד ששה חדשים כמו שבארנו בפ' שלישי מכתובות (הל"ח). ואמר בנרצע ואף לאמתך תעשה כן ולכך האמה העבריה גם כן יוצאה במיתת האדון ולא זכר אותה התנא מפני שהיא משותפת עם הנרצע בזה הענין. ואמנם עבד עברי כשמת האדון אם הניח בן עובד את הבן עד תשלום שש שנים ואם לא הניח בן יוצא לחירות ואינו עובד לא את הבת ולא את האח ולא שאר יורשים. ודע שעבד עברי כשמכר הוא את עצמו מפני העניות הוא שנאמר עליו בתורה כי ימכר לך אחיך העברי וכשמכרוהו ב"ד נאמר בו ונמכר בגנבתו ואם היו דמיו יותר מן הסך שנשאר עליו מקרן גניבתו אינו נמכר. וכבר נקדם לך בפ' ג' (הל"ח) מסוטה האיש נמכר בגנבתו ולא האשה נמכרת בגנבתה ואמנם מוכר אותה אביה בעודה קטנה כמו שבארנו בפרק שלישי מכתובות (הל"ח). ואמרו שטר אמה עבריה מי כותבו האב כותבו כגון שיכתוב לו בתי מכורה לך בתי קנויה לך ונותן לו השטר בפני עדים. ואחר שזכרנו קצת מדיני עבד עברי נשלים אותם דרך העברה אחר שתדע שהנמכר לעובד כוכבים יוצא גם כן במיתת האדון ומזה הענין הוא מה שאמרו המוכר עצמו נמכר לשש ויותר על שש מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש המוכר את עצמו אינו נרצע מכרוהו ב"ד נרצע המוכר עצמו אין מעניקין לו מכרוהו ב"ד מעניקין לו המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית והיא מותרת לו כל זמן שהוא עבד והבנים שיש לו ממנה עבדים והוא מה שאומר בתורה האשה וילדיה תהיה לאדוניה ויש לו רשות לאדון להכריחו על זה אם לא רצה העבד. ואמרו ואלו מעניקין להם היוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון ואמה עבריה בסימנין אבל יוצא בגרעון כסף אין מעניקין לו ושיעור הדבר שיגיע לו מממונו לא פחות ממה ששוה ל' סלעים והסלע ד' דינרין וכבר בארנו הלכה קודמת שיעור הדינר ואמרו מנין לבורח שחייב להשלים שנאמר שש שנים יעבוד. ואמרו ענק אמה עבריה ומציאתה לאביה לפי שהיא עדיין נערה כמו שבארנו והיא ברשות אביה ואם מת אביה הרי היא לעצמה לפי שהעיקר אצלנו אין אדם מוריש זכות בתו לבנו לפיכך אין לאחיה בזה שום דבר וענק ע"ע לעצמו ואין לב"ח שום זכות בו ולא יגבה חובו מזה וכל זמן שחלה ע"ע והוא אצל רבו והיה חולה פחות מד' שנים

רצופין או מקוטעין יחשב לו זמן החולי מכלל שש שנים ואם התמיד בחליו ד' שנים חייב להשלים לפי שהוא כמו השכיר והנך רואה מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו:י"ח) כי משנה שכר שכיר: וכבר ידעת לשון התורה באמה העבריה אשר לא יעדה ואמרו כיצד מצות יעוד אומר לה בפר שנים הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאינתו אפילו בסוף שש ואפילו סמוך לשקיעת החמה ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג מנהג שפחות. וכתוב בתורה ואם לבנו ייעדנה והוא שיאמר לה הרי את מקודשת לבני אבל צריך שיהיה הבן גדול וירצה בכך וכן אמרו אין יעוד אלא בגדול ואין יעוד אלא מדעתה ומכר אמה העבריה אינו קיים אלא לאדם שיש לה עליו קידושין או יש לה על בנו קידושין ואף על פי שאין לה עליו כגון שימכור את בתו לאביו שאי אפשר שייעד אותה אלא לבנו מפני שהיא בת אחיו ואמרו לאמה מלמד שמוכרה לפסולין. וכשיעדה לו או לבנו אינה יוצאה אלא בגט ואמנם יוצאה בכל אלו הדרכים כשלא יעדה לא לו ולא לבנו. ודע שמחייבין האב לפדות את בתו כשמכרה משום פגם משפחה והוא מה שאמר מפדין אותה בעל כרחו ואמרו אינה נמכרת ונשנית. וממה שצריך שתדעהו שהגנב כשגנב מראובן ונמכר בגניבתו אח"כ גנב פעם שניה מראובן עצמו הרי זה אינו נמכר פעם שניה לפי שלא ימכרנו ראובן שתי פעמים אמרו כיון שנמכר פעם אחת אי אתה רשאי למוכרו. ולא יהיה המרצע אלא של מתכת ואין רוצעין אלא בגובה של אוזן ועבד עברי כהן אינו נרצע מפני שנעשה בעל מום אבל לוקח שפחה כנענית מפני שהיא מותרת לו כל זמן העבדות ואמרו בכל עבד עברי יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית ואמרו אם אמר יאמר העבד עד שיאמר וישנה העבד עד שיאמר כשהוא עבד ועד שיאמר בתחלת שש ובסוף שש. לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר כי אהבך ואת ביתך לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר את אשתי ואת בני הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך רבו אוהבו והוא אינו אוהב. רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך ואת ביתך הוא חולה ורבו אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו רבו חולה והוא אינו חולה אינו נרצע שנאמר עמך ת"ר כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה. שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא יין חדש אתה ישן על גבי המוכין והוא ישן על גבי התבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו ואמרו רבו חייב במזון אשתו ובניו ולכך אמר ויצאה אשתו עמו ויצא מעמך הוא ובניו עמו לפי שאין לו עליהם רשות ואמנם ר"ל שהם יוצאים מטרתו וכמו כן אינו מותר לו שישתעבד בו בכל ימי

העבדות בענינים שיש בהם גנאי גדול כגון שינעול מנעליו או יוליך כליו לבית המרחץ לפי שנאמר לא ימכרו ממכרת עבד ואמרו אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג:

משנה ג

עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כו': כתוב בתורה בעבד כנעני והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה הקיש עבדים לקרקעות מה קרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כמו שיתבאר עתה כמו כן עבד כנעני נקנה באלו הדרכים בעצמם. ושמור בלבך שני עיקרים אחד מהן זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו והעיקר השני מחלוקת ר"מ וחכמים שהוא בפ' ראשון מגיטין (הל"ח) בענין יציאת עבד לחירות שר"מ אומר חובה הוא לו וחכמים אומרים זכות הוא לו ומן הידוע מה שקנתה אשה קנה בעלה ומה שקנה עבד קנה רבו ובזה אין חולק בו שום אדם ר"מ סבר כשנתן שום אדם ממון לעבד ואמר לו קנה אותו על מנת שתצא בו לחירות קנה אותו רבו ואינו יוצא לחירות לפי שכל זמן שאמר לו קנה אותו קנה רבו ואינו מועיל לו תנאו אחר כך לפיכך אמר רבי מאיר שהוא לא יצא בכסף לחירות אלא על ידי אחרים כגון שיתן אחד מבני אדם ממון לרבו כדי לפדותו וחכמים אומרים שתנאו מועיל ולא קנה העבד מזה הממון שום דבר עד שיצא לחירות ולכך אפשר לפי סברתם בכסף על ידי עצמו וכל שכן על ידי אחרים ורבי מאיר ג"כ סבר שאינו יוצא לחירות עד שיגיע גט שחרור לידו אבל אם זכה לו על ידי אחר לא יצא לחירות לפי שהיא חובה לו ולכך אמר בשטר על ידי עצמו וחכמים אומרים שהוא קונה את עצמו אפילו בשטר על ידי אחרים לפי שזכות הוא לו. והלכה כחכמים. ומה שאמר בכאן בחזקה כבר בארוהו ואמרו כיצד בחזקה התיר מנעל רבו או הנעילו הוליך אחריו כליו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הגביהו או שהגביה הרב את העבד קנאו. ועבד כנעני גם כן יקנה עצמו בראשי אברים והוא שיכה אותו רבו ויבטל ממנו אחד מעשרים וארבעה אברים והם אצבעות הידים והרגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראשי שדים שבאשה וראש הזכרות או שיבטל פעולת עינו או שינו כמו שכתוב בתורה ומה שחייב שלא מנה אותם בכלל מה שיקנה בו העבד עצמו לפי שהוא צריך גט חירות מרבו אחר שעשאן בעל מום כמו שזכרנו:

משנה ד

בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה כו': מסירה הוא שימסור לו בהמה או שתלך בראש הבהמות ונמשכות אחריה על ידי ההלוך ופסק ההלכה בין בהמה דקה בין בהמה גסה נקנית במשיכה וכל שכן בהגבהה ומן העיקרים שאנו עתידין לבארם בב"ב (פ"ה הל"ט) הם אלו שהמשיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם ומסירה קונה ברשות

הרבים ובחצר שאינה של שניהם והגבהה קונה בכל מקום וכל מה שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה ואפילו שאנו אומרים בו שנקנה במשיכה ואשר חייב שתקנה בהמה דקה במשיכה ואע"פ שאפשר בה בהגבהה מפני שהיא מחזקת עצמה בקרקע ואינה נעתקת הוא מה שאמרו משום דמסרכה ובמקומות שאמרו שקונין בהם במסירה לא תועיל בהם המשיכה והמקומות שתועיל בהם המשיכה לא תועיל בהם המסירה ושמור אלו העקרים תמיד:

משנה ה

נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף כו': נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות ואמנם נקראו כך לפי שאחריות הוא חזרה והשגה והחזרה וההשגה אמנם הוא על קרקע בלבד כיצד ראובן מכר שדה לשמעון וראובן חייב ללוי חוב שהוא קודם לזאת המכירה הנה לוי מוציא השדה המכור מיד שמעון אם לא תמצא אצל ראובן ממה שיגבה חובו וזהו ענין אחריות ושאין להם אחריות הם המטלטלין כולם לפי שאין יכול לוי להוציא מיד שמעון המטלטין שמכר ראובן אחר שקבל החוב מלוי. ואמנם שתהיה הקרקע נקנה בנתינת המעות הוא מה שנא' (ירמיהו ל"ב:מ"ד) שדות בכסף יקנו ועל מנת שלא יהיה מנהגם בזה המקום לכתוב את השטר אבל המקומות שנוהגין בהם לכתוב השטרות במקח וממכר לא קנה עד שיכתוב השטר אלא א"כ פירש שהוא בנתינת המעות בלבד יקנה. וענין קניית הקרקע בשטר הוא שיכתוב באיזה דבר שירצה שדי נתונה לך שדי קנויה לך או כל כיוצא בזה וזהו במתנה בלבד שיקנה בשטר אבל במקח וממכר לא קנה עד שיתן הדמים אלא אם כן היה מוכר שדהו מפני רעתה ומביאין אנו ראיה שקונין בשטר ממה שכתוב (שם) וכתוב בספר וחתום. והחזקה קונין בה לבדה לעולם בכל ענין ואנו עתידין לבאר מיניה בבבא בתרא במקומה ומהם שיבנה שום דבר או יהרוס איזה שיעור שיהיה בזה הקרקע שרוצה לקנותו בפני בעל הקרקע וכל זמן שיעשה שום דבר בגוף הקרקע ובעל הקרקע לא ימחה בידו נתקיים המקח ומחייב לזה המוכר בזה המכר ואם היה שלא בפניו צריך שיאמר לו לך חזק וקני והראיה שקונין בחזקה מה שנאמר וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה. ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה הביאו ראיה על זה ממה שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד רוצה לומר שהדבר שאפשר לתתו מיד ליד לא יתקיים קנינו אלא בנתינה מיד ליד. ומה שאמר שהמטלטלין נקנין עם נכסים שיש להן אחריות כגון שימכור ראובן לשמעון ככר של פלפלין ובית פלוני בכך וכך מעות כשקנה שמעון הבית באחד משלשה דרכים שהקרקעות נקנין בהם קנה הפלפלין עם זה הבית ואע"פ

שלא משך אותן ואפילו שהיו הפלפלין במדינה אחרת ועל מנת שיאמר לו קני הני אגב הקרקע והביאו ראיה על זה ממה שנאמר (דברי הימים ב כ"א:ג') ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערים מצורות ביהודה. וכבר זכרנו בזה הסדר במסכת כתובות (פ"ט הל"ז) שבכל מקום שנאמר במשנה שבועה שהיא שבועה בתורה או שבועה בתקנת חכמים כעין דאורייתא ואין מחייבין שבועת התורה בטענות קרקעות ועוד יתבאר זה במקומו במסכת שבועות (פ"ו ה"א) אבל נשבעין שבועת התורה על המטלטלין שנאמר כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וגו' ואמר ונקרב בעל הבית אל האלהים וכבר זכרנו שמודה במקצת הוא המחוייב שבועת התורה אבל אם כפר בכל זה הוא פטור ר"ל שישבע היסת כמו שבארנו בסוף כתובות ואם היה טוען ראובן לשמעון מנה ובית פלוני והודה לו במקצת המנה חייב שבועת התורה על כפירת קצת המנה וישבע ג"כ על כפירת הבית על ידי גלגול וגלגול שבועה מן התורה לפי שנאמר בסוטה אמן אמן ובא בקבלה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וכו' כמו שביארנו במקומו (פ"ב ה"ה דסוטה) לפיכך כל מי שנתחייב שבועה יכול המשביעו לגלגל עליו בכלל שבועתו כל מה שירצה ממה שיתלה בטענה הראשונה או לא יתלה בה ומכח דברי יתבאר לך שכל מי שטוען לחבירו קרקעות והודה באחד מהם או טען עליו כלים וקרקעות והודה במטלטלין וכפר בקרקעות כולם או הודה בקצתם וכפר בכל המטלטלין הרי הוא בכל אלו החלקים פטור מן התורה משבועה וחייב בשבועת היסת בכל טענה מהם וכמו כן מי שטען על חבירו במטלטלין והזמין קצתם ואמר לו זהו שיש לך בידי טול והילך אינו מחוייב אלא שבועת היסת ושמור אלו העיקרים כולם ודי בהם:

משנה ו

כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה כו': **רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה כו'**: כל הנעשה דמים באחר פי' כל הנישום דמים באחר ופי' זה כל מה שאפשר שמשערים בו והוא דמי ענין מהענינים כגון שיאמר אדם אלו הבהמות או זה השדה שוים כך וכך ליטרין מפלפלין לפיכך כשהחליף הפלפלין עם הבהמות כיון שמשך זה נתחייב האחר בחליפיו ואפילו לא משך השני וזהו ענין הקנין שאתה רואה שנוהג תמיד בבעלי המקר. והממכר שהלוקח נותן למוכר זה הדבר ויתקיים בו הקנין חליפין על הדבר שלקח ממנו וכל זמן שהגיע זה הדבר ביד המוכר קנה הלוקח ואע"פ שהוא לא משך ובהיות הדבר שנפל בו החליפין אין לו שיעור אנו אומרים קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה ולא יתקיים הקנין לא בפירות ולא במטבע רוצה לומר מטבע הדרכמוני שיש בהם צורה והדינרים כמו כן כל הדברים נקנים בחליפין רוצה לומר הקנין כמו

שבארנו בין שהיה הדבר הלקוח מקרקעי או מטלטלי או עבדים אלא המטבע. שהוא אינו נקנה בחליפין והוא ראוי שיהיה חליפין לקנות בו דבר אחר אא"כ לקח האדם הדרכמונים הרבה או דינרים בלתי שאינו חושש למשקלם וחשבונם ואמר אלו חליפי דבר פלוני בין מטלטלי או עבדים ונתן לו אלו הרי זה יתקיים הקנין ותתקיים המכירה בזה ויהיה זה המטבע דינו כדין החליפין וכבר בארנו שבכל מקום שאנו אומרים חליפין או קנין שהענין כולו אחד ולכך נאמר קנין ומה שחייב שלא יתקיים הקנין במטבע משום דדעתיה אצורתא רוצה לומר הפיתוח והציור שבו וצורתא עבידא דבטלה לפיכך אם לקח מזה המטבע באומד ואינו חושש שיגיע למשקלו ולמנינו הרי נתבאר מדעתו שהוא אינו מעיין אותו מטעם שהוא מצוייר ומפותח אלא שמעיין שיעור גופו והרי הוא כאילו היה לשון של זהב או חתיכות כסף שמתקיים בו הקנין בלא ספק ואי אפשר לו לאדם שיקנה מטבע שאיט בעין אא"כ קונה אותו אגב קרקע כמו שנקדם ויתקיים לו קניית זה הקרקע בכסף ובשטר ובחזקה ובקנין לפי מה שנקדם באורו: ומה שאמר רשות הגבוה בכסף רוצה לומר שהגזבר כשלוקח שום דבר לצורך הקדש ונותן דמיו קונה ואפילו שלא ימשוך ובהדיוט עד שימשוך והוא פירוש מה שאמר ההדיוט בחזקה וכבר נתבאר לקח הדיוט מהדיוט מטלטלין ונתן הלוקח דמים קצתם או כולם אבל לא תפס המטלטלין ולא באו לידו המקח אינו קיים ואינו חייב המוכר על המכר וכל אחד מהם יכול לחזור מהמקח וממכר אבל על החוזר לקבל מי שפרע ויתזיר הדמים לחבירו והסחורה תשאר ביד בעלים אא"כ נתן הממון בתורת חליפין והוא שיתן לו באומד כמו שבארנו ואם תפס במטלטלין וקנה אותן בדרך מן הדרכים שהמטלטלין נקנין בהם וכבר זכרנו אותם נתקיים המקח והממכר ונתחייב הלוקח בנתינת המעות ונתחייב המוכר ליתן הסחורה אם היא מצויה אצלו. וכשיאמר אדם שור פלוני הקדש קנה אותו הקדש כמו שקנה אותו הלוקת אחר המשיכה כשהוא הדיוט והוא ענין מה שאמרו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והמקח והממכר בדברים והסכמה על הסך אינו כלום בשום ענין מהענינים לא בקרקע ולא במטלטלי ואינו מועיל בו העדים ואפילו שיאמר אתם עדים שלקחתי ממנו כך וכך או מכרתי לו כך וכך בכך דמים ואפילו מי שפרע אינו חייב בזה מי שיחזור ואמנם יתקיים קניית הדברים כולם בדרכים הנזכרים בזה הפרק והבן אלו העקרים כולם שזכרתי בזה הפרק שהם עקרי הדינים ולא תשאל ממני להחזירם לך בכל מקום כדי שלא נאריך החיבור בחזרת הדברים וכל זמן שיבא מהם שום עיקר במה שאנו עתידין לומר אעורר על זה הפרק ולכך הארכתי בבאור ענינו:

משנה ז

כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות כו': מצות האב על הבן שש מצות והם אלו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות ולהשיטו בנהר והביאו על כולם ראיות מן הפסוקים יאריך פירושם ותמעט התועלת בזה ואלו כולם מחויב האב לעשות לבן. ואין האם חייבת לעשותם לבנה והוא ענין מה שאמרו האנשים חייבים והנשים פטורות. ומצות הבן על האב הרבה מלהביאם בכאן והענין ארוך מאד אבל כולל אותן שני עקרים מורא וכבוד ומסרו לנו מהם דוגמא ואמרו מורא לא ישב במקומו ולא עומד במקומו ולא סותר דבריו. כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא ואלו כולם והנגרר אחריהם מחוייב על הבנים ועל הנקבות כולם שיעשו אותם לאביהם אלא אם היתה האשה בעולת בעל שאין חיוב עליה מתורת הכבוד אלא מה שאפשר בידה לעשות מפני עסקי בעלה המחוייבין לה מתורת הזווג לפי מה שנתבאר בכתובות (פ"ה הל"ה): ומצות עשה שהזמן גרמא הן מצות שאדם חייב לעשותם בזמן מוגבל וכשלא יהיה זה הזמן נתבטל חיובם כמו הסוכה והלולב שופר תפילין וציצית שהם מחוייבין ביום ולא בלילה וכל מה שדומה לזה. ומצות עשה שלא הזמן גרמא הם המצות המחוייבות בכל הזמנים כגון מזוזה ומעקה והצדקה וכבר ידעת שהעיקר אצלנו אין למדין מן הכללות ומה שאמר כל אמנם רוצה לומר הרוב ואמנם מה שהנשים מחוייבות ממצות עשה ומה שאינן מחוייבות ממה שמגיע אליהן אינו תלוי בכלל ואמנם נמסרים על פה והם דברים שבאו בקבלה הלא ידעת שאכילת מצה בלילי פסחים ושמחה במועדים והקהל ותפלה מקרא מגילה ונר חנוכה ונר שבת וקידוש היום אלו כולם מצות עשה שהזמן גרמא וכל אחד מהם מחוייבות על הנשים כמו שהם מחוייבות לאנשים וכמו כן מצות פריה ורביה ות"ת ופדיון הבן כל אחד מהם מצות עשה שלא הזמן גרמא ואע"פ כן אין הנשים חייבות בהן ואמנם נמסרים על פה כמו שזכרנו אמנם העיקר שזכר במצות לא תעשה הוא אמתי שנאמר איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם ובארו השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה חוץ מאלו השלשה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך ולא תטמא למתים לפיכך מי שיש לו זקן ואפשר למנעו מתגלחת הוא שאסור עליו גילוח כל הראש והוא מה שאמר הני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה ואמרו אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם בני אהרן ולא בנות אהרן:

משנה ח

הסמיכות והתנופות וההגשות והקמיצות כו': כל אלו המנויות באו בלשון זכר אמר וסמך ידו והניף והגיש וקמץ והקטיר ומלק ואמר והקריבו בני אהרן ואמר בתורת כהנים והקריבו זה קבלת הדם ואמר והזה מן הדם ואמר במנחת סוטה ולקח הכהן מיד האשה ואמר במי שמביא קרבן שלמים ידיו תביאנה את אשי מה שלמים תנופה בבעלים אף סוטה תנופה בבעלים ומעשה תנופה בבעלים כמו שזכרנו כהן מכניס ידו תחת יד הבעלים ומניף ולמדנו הנזיר מסוטה לפי שנאמר בסוטה ונתן על כפיה את מנחת הזכרון ונאמר בנזיר ונתן על כפי הנזיר ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן שוה למה שנאמר בתחלת הפרשה איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר והוא מה שאמר אתיא כף כף מסוטה:

משנה ט

כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כו': שאינה תלויה בארץ המצות שאינם תלויות בארץ ואמנם הם חובת הגוף. שהיא תלויה בארץ הם הדברים שהם חובת קרקע וכבר בארנו בסוף מסכת ערלה שאיסור הערלה בח"ל הלכה למשה מסיני וכלאי הכרם מדרבנן אבל כלאי זרעים מותר לזורען בחוצה לארץ והלכה כרבי אליעזר שאומר החדש אסור מן התורה בכל מקום ואע"פ שהוא תלוי בארץ כמו שנתבאר בסוף מסכת ערלה:

משנה י

כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו': **כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ כו'**: רוצה לומר באמרו כל העושה מצוה אחת שיעשה אותה יתירה על זכיותיו שהיו נגד עונותיו עד שחזרו זכיותיו מרובין מעונותיו בזאת המצוה ואמר כל שאינו עושה מצוה אחת ר"ל מי שעוונותיו מרובין מזכיותיו ולא עשה מצוה אחת כדי להשוותם אלא נשארו עונותיו מרובין מזכיותיו. אמר מטיבין ומאריכין את ימיו בעולם הזה וענין נוחל את הארץ ארץ החיים רוצה לומר העולם הבא ואנו עתידין לבאר אותו בסנהדרין בפרק עשירי: ודרך ארץ הוא חבורת בני אדם חבורה טובה בנחת ובמוסר: וענין אין זה מן הישוב שאין תועלת בו בישוב העולם אבל להוציאו מן המקום תועלת למדינה ואמרו באדם שאלו מעשיו מושבו מושב לצים ופסול לעדות:

פרק ב

משנה א

האיש מקדש בו ובשלוחו כו': **האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו כו'**: העיקר אצלנו שלוחו של אדם כמותו והביאו ראיה על זה ממה שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (ואע"פ) שמותרת שחיטת כל הפסחים לאחד לפי שהוא שליח צבור אבל הנכון אצלנו שיקדש האדם בעצמו יותר משיקדש לו שלוחו לפי שמעיקרנו לא ישא אדם אשה עד שיראנה לפי שאנו חוששין אולי לא תישר בעיניו ויעמוד עמה ולא יאהבנה וזה אסור לפי שנאמר ואהבת לרעך כמוך ולפיכך הקדים בו על שלוחו ומזה הטעם בעצמו אנו אומרים לא ישיא אדם את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ולפיכך הקדים בה על שלוחה ואמר כשהיא נערה ולא כשהיא קטנה ואע"פ שיש רשות לאב שיקדש בתו בת יום א' ותהיה אשת איש מן הטעם שאמרנו כי נשואי קטנה הוא דבר מכוער: ומה שאמר עד שיהא בא' מהן שו"פ בתנאי שתהיה זאת האחת שיהא בה שו"פ היא שנשארה באחרונה ויהיה כל מה שאכלה כאילו הוא מלוה והעיקר אצלנו המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה אבל אם היה במה שאכל שו"פ ומה שנשאר פחות משו"פ אינה מקודשת לפי שהם קדושין במלוה ואינן קדושין:

משנה ב

התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש כו': אפשר שדעתה ורצונה בזה הדבר הפחות לכוונת שום ענין יותר ממה שרוצה הדבר האחר ולפיכך אין הלכה כרבי שמעון:

משנה ג

על מנת שאני כהן ונמצא לוי כו': גדלת אמרו בגמרא גדלת רוצה לומר מקשטת הנשים ור' שמעון אינו חולק בהטעת יוחסין שהיא אינה מקודשת ואפילו הטעה או הטעתו לשבח לפי שאפשר שאינו אוהב אחד מהם אלא הדומה לו ביחס או פחות ממנו ומהעיקרים שבידינו דברים שבלב אינם דברים:

משנה ד

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית כו': כשאמר לו הרי היא במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר מראה מקום הוא לו ואין זה תנאי וכבר נתבאר זה הדעת בעצמו בפרק ששי מגיטין (ה"ד):

משנה ה

המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים כו': כבר נקדם לשון זה ההלכה בפרק השביעי מכתובות ושם בארנוהו:

משנה ו

המקדש שתי נשים בשוה פרוטה כו': מה שאמר קטן שקדש ר"ל ושלח סבלונות משהגדיל וסבלונות הם המגדנות והדורונות ונגזר זה השם מסבל והוא נושא המשא והוצרך לאלו השלשה דמיונות ואע"פ שעניניהם א' משום דלא נפיק חד מחבריה שאילו השמיענו הבבא הראשונה בלבד ה"א איידי דנפק מיניה ממונא טעי ויחשוב שהם קדושין גמורין ואמנם בבא השניה יש לנו לומר אדעתא דקדושין שלח הסבלונות ואילו השמיענו אלו שתי הבבות יש לנו לומר בכל כיוצא בזה נופל הטעות בין פרוטה לפחות משו"פ אבל קטן שקידש הכל יודעין שאין קדושי קטן כלום ואלו הדברים ששלח אחרי כן אמנם אדעתא דקדושי שלחם מפני שהוא ידע הפסד הקדושין הראשונים ולכך למדנו שכונת כולם על הקדושין הראשונים והם אינם שוין כלום:

משנה ז

המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת כו': העיקר אצלינו אין קדושין תופסין בעריות לפי שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהיו לך לקוחין אפילו באחת מהן ונלמוד כל שאר העריות משתי אחיות ולמדנו מזאת המשנה שלשה עיקרים אחד מהם שמקדשין בפירות שביעית והשני שהמקדש בגזל אינה מקודשת מפני תנאו שהתנה בכלכלה זאת שהיתה שלהם שהיה זה הזמן שביעית שפירות שביעית הפקר ואינו גזל ולפיכך לא נתבטלו הקדושין מזה הטעם והשלישית אשה נעשית שליח לחבירתה ואפילו במקום שנעשית לה צרה ודע שגזל שלה כגון שחטף מידה שום דבר אח"כ נתנו לה ואמר לה הרי את מקודשת בזה אינה מקודשת אא"כ קדם ביניהן שדוכין ומה שאנו אומרים קדשה בגזל אינה מקודשת דווקא כשלא נתייאשו הבעלים אבל אם נתייאשו הבעלים הקדושין קיימין ומה שאמר כאן אין האחיות מקודשות שיראה מזה שהנכריות מקודשות אמנם הוא זה כשאמר להן הראויה מכם לביאה מקודשת לי אבל אם אמר כולכם מקודשות לי אין אחת מהן מקודשת ודע שאם אמר לשתי אחיות או אשה ובתה והדומות להן הרי אחת מכם מקודשת לי ונתן הקידושין לשתיהן יחד או קבלה אחת מהן על יד חבירתה הנה הקידושין תפסו בהן וצריכות שני גיטין [ממנו]:

משנה ח

המקדש בחלקו בין קדשי קדשים כו': הדברים שלוקח הכהן מקדשי הקדשים ומקדשים קלים ממון גבוה הם וכהנים משלחן גבוה קא זכו ולא נתן להם הקב"ה אלו החלקים אלא לאכילה לא שיעשה בהם אלא זה והוא מה שאמר וזה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש וגו' כמו שהאש אין אתה משתמש בה אלא לצורך אכילה ג"כ אלו המתנות שאתה לוקח מקדשי המזבח לא תשמש בהן אלא לאכילה וכתוב בתורה בענין מעשר לה' הוא בהווייתו יהא ולכך אינה מקודשת ורבי יהודה אומר כשקדש בו במזיד רוצה לומר שהוא יודע שזה הדבר מעשר שני הרי חללו לפי שמעשר שני מתחלל כמו שבארנו במס' מעשר שני [פ"ב הל"ו] ואם נתחלל הרי היא מתקדשת בו בלי ספק ורבי מאיר אומר אין דרך חלול בכך רוצה לומר אין זה דרך חילול המעשר והם חולקים בהקדש בדק הבית להפך רבי מאיר אומר במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ורבי יהודה אומר הפך זה והלכה כרבי מאיר במעשר וכרבי יהודה בהקדש:

משנה ט

המקדש בערלה בכלאי הכרם בשור הנסקל כו': אלו הדברים שזכר כולם אסורים בהנאה וזה מעיקר תורתנו כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה וכל מה שאנו אוסרין אכילתו ומתירין ליהנות בו יש ראיה עכ"פ על היתר הנאתו או מלשון התורה או מן ההקש וכתוב בתורה בערלה שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ונאמר בכלאי הכרם פן תקדש פן תוקד אש וכבר בארנו זה בסוף כלאים ואמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו ואמר בעגלה ערופה ונכפר להם הדם ואמר כפרה כתיב בה כקדשים: וצפורי מצורע הם ממכשירי מצורע ומעשיהם חוץ למקדש כמו שמבואר בתורה וכמו כן עגלה ערופה מכפרת והיא חוץ למקדש ואשם מצורע ג"כ הוא ממכשירי מצורע והוא בפנים ר"ל במקדש וכמו כן חטאת מצורע מכפרת והיא בפנים [כמו] שדין המכפר והמכשיר שבפנים אחד והוא אשם מצורע וחטאתו כמו כן דין המכפר והמכשיר שבחוץ אחד והם צפורי מצורע ועגלה ערופה וצפורי מצורע תאסר בהנאה משעת השחיטה ר"ל הצפור השחוטה בלבד ועגלה ערופה ירידתה אצל נחל איתן אוסרתה. ונאמר בנזיר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ואמר גדולו יהיה קדוש. ופטר חמור נאמר בו וערפתו וכתיב וערפו שם את העגלה ולא יאסר בהנאה אלא אחר עריפה. ונאמר בבשר בחלב לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים א' לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בשול. וכתוב בתורה בבשר תאוה והוא חולין כי ירחק ממך המקום ואמרו בת"כ ברחוק מקום אתה

זובח ואי אתה זובח בקרוב מקום פרט לחולין שנשחטו בעזרה ושם אמר יכול לא יאכלנו אבל יטילנו לכלב ת"ל לכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה ואם מכר שום דבר מאלו שהם איסורי הנאה כבר עבר אבל דמיהן אינן אסורין בהנאה לפי שאין אצלנו שום דבר שיהיו דמיו במקומו אלא עבודת כוכבים ופירות שביעית נאמר בעבודת כוכבים והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהוה אחריו הרי הוא כמוהו פירוש כל מה שנשאר מחליפיה הרי הוא כמותם ונאמר בשביעית קודש (היא) מה קדש תופס דמיו אף שביעית תופסת את דמיה וכבר בארנו זה בשלימות בפרק שני משביעית ואין מלמדין מעבודת כוכבים ושביעית לשאר האיסורים לפי שהן שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין לפי עקרי ההקשים שבידנו:

משנה י

המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות כו': תרומות תרומה גדולה ותרומת מעשר ומעשרות מעשר ראשון ומעשר עני ומתנות הזרוע והלחיים והקיבה ואמרו אפילו ישראל איירי בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וקא סבר מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמו וכבר זכה בהן ויש לו רשות למוכרם למי שהם ראויות לו לאכילה ויקח דמיהן לפיכך מקדש בהן ואפר פרה אדומה והמים שהוא מזה עליו יש מזה האפר לזאת האשה תועלת לפי שתמכור אותה לאיש טמא ליטהר בהם ויקח ממנו שכירות הבאת אפר הפרה ושכירות מלוי המים וזה מותר. אינו אסור לעולם אלו הדמים אלא בהזאה והקדוש בלבד כמו שיתבאר בפ' רביעי מבכורות [הל"ז] הנוטל שכרו להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ועוד יתבארו דיני הקדוש והמלוי במקומו במסכת פרה:

פרק ג

משנה א

האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית כו': אמר חבירו ולא אמר שלוחו להודיעך ואפילו שהוא אוהבו שלא היה מרמה אותו כמו שרימהו מה שעשה עשוי: ואמר מקודשת לשני שהרשות בידו לישאנה כל זמן שירצה ואפילו בתוך אלו השלשים יום או אחר כן. ואמר בת כהן לישראל (לא) תאכל בתרומה חוזר על הבבא הראשונה שאמר הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום לפיכך אוכלת בתרומה כל אלו השלשים יום לפיכך אם אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום אינה אוכלת בתרומה משקבלה אלו

הקדושין: ואמר מקודשת ואינה מקודשת ואפילו אחר ל' יום הרי היא מקודשת ואינה מקודשת לכל אחד מהם וצריכה גט מזה ומזה דלמא מחלפא באשת איש:

משנה ב

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת כו': מה שאמר ויתן רוצה לומר שהוא חייב ליתן לפיכך כשנותן נעשית מקודשת משעת קבלת הקדושין וכאילו אמר לה הרי את מקודשת מעכשיו לאחר שאתן ליך מאתים זוז וכמו כן ע"מ שאראה ליך מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום לפי שהעיקר אצלנו כל האומר ע"מ כאילו אומר מעכשיו דמי וממה שאמר הרי את מקודשת לי ויש לו רוצה לומר שאם נמצא אצלו מה שזכר הרי זו מקודשת בודאי ואם אמר שאין לו שום דבר ואנו לא נמצא שיש לו שום דבר מפורסם הרי היא מקודשת בספק דחיישינן שמא יש לו ויתכוין לקלקולה: ומה שאמר הראה על השלחן שאם לקח ממון בשותפות והראה לה מזה הממון מאתים זוז או שהלוה מאחרים והראה לה אינה מקודשת:

משנה ג

ע"מ שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת כו': מה שאמר בכאן יש לו רוצה לומר שאז תהיה מקודשת בודאי ואם אמר שאין אצלו שום דבר הרי זו מקודשת בספק דחיישינן שמא יש לו והשמיענו זה הדין במעות ובקרקע שלא נאמר אין אדם יכול להטמין קרקע ואילו היה אצלו שום דבר קלא אית ליה לפיכך למדנו שהיא מקודשת בספק ואילו השמיענו ג"כ זה הדין במעות בלבד שמא נאמר הממון אע"פ שנראה שאין לו שום דבר תהיה מקודשת בודאי לפי שהוא יכול להטמינו ואי אפשר לידע מה שאצל בני אדם מן הממון ולפיכך למדנו כשנראה שאין לו שום דבר שהיא מקודשת בספק ומה שאמר הראה בבקעה רוצה לומר שאינה שלו ואפילו שקבלה בשכירות או בשותפות אינה מקודשת:

משנה ד

רמ"א כל תנאי שאינו כתנאי בני גד כו': וזה הנקרא תנאי כפול והוא מחוייב אפילו אם אמר על מנת כמו באלו הבבות הנקדמות א"ר מאיר שצריך ג"כ תנאי כפול ואין הלכה כר' מאיר:

משנה ה

המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי כו': ומה שמתחזק אצלי שצריך שיקדש אותה אחר שנולדה ואז מותר לבא עליה לפי שמן העיקרים שבידינו אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם ואמנם אמרנו דבריו קיימין להחמיר שהיא נעשה כאשת איש:

משנה ו

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך כו': **על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת כו'**: ואעשה עמך כפועל על מנת שיתן לה פרוטה לפי שאם קידש אותה בשכר עבודתו בלבד אינה מקודשת לפי שהוא זכה בכל חלק שכירתו עם כל חלק עבודתו וכשנגמרה עבודתו נעשה אצלה חוב בשכירות עבודתו ומקדש במלוה אינה מקודשת: ומה שאמר ע"מ שירצה אבא ענינו שלא ימחה בידו ולכך אם מת האב מקודשת ואם אמר ע"מ שלא ימחה אבא מכאן ועד שלשים יום הרשות בידו למחות אחר ששתק שלשים יום ונתבטלו הקדושין ולכך אם מת הבן בתוך שלשים יום מלמדין את האב לומר איני רוצה כדי שלא תהיה זקוקה ליבם:

משנה ז

קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה כו': אמר נאמן שמותר לו לישאנה:

משנה ח

קדשתי את בתי קדשתיה וגירשתיה כשהיא קטנה כו': **מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן כו'**: **המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל כו'**: נאמן במאמרו שבתו גרושה והיא פסולה לכהונה כל זמן שהיא נערה לפי שהתורה האמינתו עליה באלו השנים לאוסרה או להתירה אמרו מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ולפיכך נאמן עליה שהיא גרושה אבל אם היתה גדולה הרי זו לא תפסל לכהונה על פיו וכמו כן כשאמר שנשבית שפוסל אותה לכהונה אינו נאמן לפי שבנישואין הימניה רחמנא לאב בשבויה לא הימניה: ומי שקדש את בתו סתם והיו לו בנות רבות כולם אסורות על זה המקדש וצריכות גט כל אחת ואחת מלבד הבוגרות כמו שזכר:

משנה ט

מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים כו': השמיענו מחלוקת בזאת הבבא השניה לפי שמא יעלה על דעתינו כי כמו שר"מ אומר בבבא הראשונה שכולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות לפי שכל אחת מהן בערך הקטנה מן הקטנות גדולה נקראת לפי שמנהג בני אדם שאומרים על הבנות שהן גדולות ולהרבות השנים שלהן אבל בזאת הבבא השניה שקדש קטנה אינה נקראת קטנה אלא כשאין שם קטנה ממנה ולכך למדנו שאפילו בזאת חולק ר' מאיר והלכה כר' יוסי בשני המאמרים:

משנה י

האומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קדשתני כו': שמא יעלה על הדעת שתהיה האשה נאמנת על בתה מדרבנן אחר שהאב נאמן מן התורה כמו שבארנו לכך למדנו שהיא אינה נאמנת:

משנה יא

קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי כו': אמר זאת הבבא כדי להשלים החלוקים ואף על פי שלא היה צריך אליה וכל זמן שאמרה היא קדשתני מבקשין ממנו ליתן גט ואם נתן מעצמו כופין אותו ליתן כתובה:

משנה יב

כל מקום שיש קדושין ואין עבירה כו': כבר ידעת שאלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הולד חלל ולא נאמר באלו הולד הולך אחר הפגום אלא מפני שהם מחייבי לאוין והולד פגום כללום עם חייבי לאוים שאפשר לומר בהם הולד הולך אחר הפגום לפי שישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית הולד ממזר כמו כן הדין בנתין ונתינה ואף על פי שאלו הכללות אמתיים וההסכמה עליה אמנם יש בבבא הראשונה זוג אחד בלבד שאינו כמו שאמרנו והוא גר שנשא ממזרת שיש קדושין ואין עבירה לפי שהגר מותר בממזרת לפי שפסק הלכה קהל גרים לא איקרי קהל אבל הולד ממזר וכמו כן ממזר שנשא גיורת בזה הזוג בלבד ואף על פי שהוא בלא עבירה והולד הולך אחר הפגום וממה שראוי שתדעהו שמצרי שני שנשא מצרית ראשונה הולד שלישי לפי שהם קדושין בלא עבירה והולד הולך אחר הזכר וכמו כן אילו נשא אדומי ראשון לאדומית שניה הולד שני ונאמר בשפחה האשה וילדיה ולדה כמוה ונאמר בעובדת כוכבים כי יסיר את בנך מאחרי בנך [מישראלית] קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה.

משנה יג

רבי טרפון אומר יכולין ממזרים ליטהר כו': אינו חולק רבי טרפון בעבד שנשא ממזרת שהולד ממזר לפי שאין חייס לעבדים ואין הפרש בין שתהיה שפחתו או שפחת חבירו ורבי טרפון מתיר לכתחילה. והלכה כרבי טרפון:

פרק ד

משנה א

עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי כו': כשעלה עזרא מבבל לא הניח בהם פסול בשום פנים אלא כהנים לוים וישראלים מיוחסים וכן אמרו לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה והעלה עמו אלו העשרה משפחות מפני שחשש שמא יתערבו עמם אחר שלא היה שם בית דין הגדול שישתדלו על כך ולפיכך העלה אותם לירושלים שהיה שם בית דין הגדול שלא יניחו אותם להתערב: ונתינים הם הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע שנאמר ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים (לכל העדה) [לעדה].

משנה ב

ואלו הם שתוקי כל שהוא מכיר את אמו כו': אמרו מאי בדוקי שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי הולד כשר כמו שבארנו בתחילת כתובות. והלכה כאבא שאול:

משנה ג

כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה כו': האסורין לבא בקהל הם עמוני ומואבי וממזר ושתוקי שלא נבדקה אמו ואסופי וכותי בזמן שלא היה הכותי אצלם כעובדי כוכבים אבל היום בארנו שהם כעובדי כוכבים לכל דבריהם ומה שאומר ר' יהודה אוסר שיעורו ואפילו לרבי יהודה שאוסר גר בממזרת מתיר גר עמוני בממזרת לפי שתכלית כוונת ר"י שאומר קהל גרים איקרי קהל וגר אסור בממזרת אינו אומר אלא כשזה הגר ראוי לבא בקהל אבל אם היה אסור לבא בקהל הרי זה מותר בממזרת והלכה כר' אליעזר בפסק הלכה קהל גרים לא איקרי קהל וגר מותר בכהנת ומותר בממזרת:

משנה ד

הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה כו': מה שאמר אם אבי אמה ואמה רוצה לומר באומרו ואמה אם אם אבי אמה וכמו כן מה שאמר אם אבי אביה ואמה רוצה לומר אם אם אבי אביה וכבר שמתי לך זה בצורה נגד העין עד שיתבאר הענין היטב ונתתי על כל אחת ואחת מאלו השמנה נשים המנויות בזאת המשנה סימן וכשתעיין זאת הצורה תמצא ארבע נשים מצד האב וארבע מצד האם ואלו השמנה נשים הם ארבע משפחות לפי שהיא מגיע עד אם אם אב אמה ואלו הן ארבע משפחות. (אמר המעתיק זאת היא הצורה שמצאתי בספר הערבי שהעתקתי ממנו ומצאתי השמות והמלות שבין כל צורה וצורה שבין כל ענף וענף מאלו הענפים מוטעים מאד נמצא כתוב בתוך הצורה אביו ואמה ואביה ושיבושין הסותרים שיטת ההלכה ואדע כי טעות סופר הוא בהכרח ואני ציירתי הצורה כמו שמצאתי בספר וכתבתי בתוכה ארבע אמהות שהם שמונה ארבע מצד אביה וארבע מצד אמה כמו שהן חלוקות וה'

יתברך יצילני מן השגיאות ע"כ) ואשר חייב לבדוק אחר הנשים ואין בודקין אחר האנשים מפני כשהם מתקוטטין בייחוסין הוא דמבזו לפיכך אילו היה באנשים פסלנות היה נשמע אבל הנשים כשמתקוטטות בעריות הוא דמבזין אם איתא דאיכא מילתא לית לה קלא ולפיכך מוסיף לבדוק בנשים. ומוסיף הלוי והישראל בבדיקה משפחה אחת יותר לפי שהתערובות בהם יותר. וכל זה מחוייב במשפחה שקרא עליה ערער והוא שיאמרו במשפחה פלונית יש בה פסלנות אבל משפחה שאין בה חשד אין צריך לבדוק לפי שהעיקר אצלנו כל המשפחות בחזקת כשרות עומדות ואשר חייב שיבדוק האיש ואז נושא אשה שלא מן המשפחה החשודה ולא תבדק האשה לפי שהעיקר אצלינו לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים ומותר לכהנת שתנשא לגר או חלל וכל שכן הלויה והישראלית:

משנה ה

אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה כו': נתבאר בסוף מדות סנהדרי גדולה היו מלאכתן לבדוק כל כהן כשר עובד ושנמצא בו פסול מרחיקין אותו וכמו כן הדוכן שהיו אומרים עליהם הלוים השיר בודקין ואחר כך מעלין וכמו כן הסנהדרין לא היו אלא כהנים לוים וישראלים מיוחסין ואנו עתידין לבאר זה במסכת סנהדרין לפי שנאמר בהן והתיצבו שם עמך בדומין לך בחכמה ובאמונה וביחס. ושוטרי הרבים אמנם זה בירושלים לפי שהם לא היו ממנין על עצמן לדיינים אלא מיוחס ואפילו לדיני ממונות. וגבאי צדקה הם במריבה עם בני אדם תמיד מפני שמטריחים בני אדם בנתינת הצדקה כמו שהעיקר אצלינו ממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת ואילו היה בהם פסלנות היו פוסלין אותו בו ויהיה הדבר נשמע: וערכי הישנה של צפורי לא היה מעיד בה אלא מיוחס. ואסטרטיא של מלך פנקס הגייסות שהיו יוצאין למלחמה עם מלכי בית דוד לפי שהם לא היו מוציאין למלחמה אלא מיוחס כדי שתהא זכות אבותם מסייעתן:

משנה ו

בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם כו': צריך שנבאר ענין חלל וחללה ואז נדבר על זאת המשנה וזהו כשכהן הדיוט בעל זונה או גרושה וכמו כן כהן גדול כשבעל אלמנה או גרושה או זונה עשאה חללה בין שבעל אותה בעילת נשואין או בעילת זנות באונס או ברצון בזדון או בשגגה ואפילו נשא אחת מאלו האסורות וגרשה היא תשאר חללה לעולם כל זמן שבעלה הכהן וכל ולד שיולד לזה הכהן מאלו האסורות הרי הוא חלל בין שיהיה זה הילוד זכר או נקבה וכמו כן כל כהן שישא חללה או שיזנה עמה כמו שזכרנו כל מה שיולד לו ממנה חללים וזאת הזונה שאסורה על הכהן וכשבעל אותה

נעשית חללה וזרעו ממנה חללים היא גיורת ומשוחררת ומי שנבעלה בעילת זנות כמו שנקדם בפ' הששי מיבמות (הל"ב) ובעילת זנות הוא שיבעול האשה מי שהוא אסור עליה משום ערוה מן העריות או שיבעול אותה גר עמוני מואבי מצרי ואדומי וכותי ונתין וחלל וממזר ועובד כוכבים ועבד בין שהיה זה באונס או ברצון בשוגג או במזיד או בנישואין במי שאפשר מהם שיש לו נשואין נעשית זונה ונפסלה לכהונה וכשבעלה כהן אחר כך נעשית חללה ואין הפרש בזאת האשה שנעשית זונה בבעילות אלו בין היתה כהנת או לויה או ישראלית ואף על פי שבעילת חלל אינה בעילת זנות לפי שהעיקר אצלינו לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין ואינו אסור על הכהנת נשואי החלל ולא תאסר היא עליו עם כל זה יפסול אותה מן הכהונה וכן מנאוה מכלל הפסולים אבל מה שנתחזק אצלי שהוא יפסול אותה מפני שזרעו ממנו חללים כמו שבאר בזאת ההלכה לפי כשנשא חלל לבת ישראל ונולד לו ממנו בן וזה הבן נשא את בת ישראל גם כן ונולד לו ממנו בן ונשא זה הבן השני בת ישראל ונולד לו ממנו בת זאת הבת אסורה לכהונה ואפילו שתגלגל זה עד אלף דורות וזהו ענין מה שאמרו לעולם וזאת ההלכה נמשכת על העיקר הנקדם והוא מה שאמרו כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר ואני תמיה מאד איך יפסל החלל לכהנת לויה וישראלית כמו שזכרו כשבא עליה שעושה אותה זונה שהרי זה סותר העיקר שאמרנו לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין ושמא תאמר שעושה אותה חללה זה ג"כ אינו אמת לפי שהעיקר אצלינו אין חללה אלא מאיסורי כהונה וכהנת אינה אסורה לחלל ושמא תאמר כשבא עליה שלא לשם אישות בלבד הוא פוסל אותה מפני שהוא חלל זה ג"כ אינו אמת לפי שהם אמרו על זכר חלל וחביריו כל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו וזו ראיה שבנשואין גם כן יפסול אותה. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ז

ראב"י אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה כו': פסק ההלכה שלכתחילה אין מניחין לישא כר' אליעזר בן יעקב אבל אם נשא בת גרים אין מוציאין מידו כרבי יוסי וזרעו כשר:

משנה ח

האומר בני זה ממזר אינו נאמן כו': הלכה כר' יהודה ועל מנת שלא יהיה לזה הבן הממזר בנים אבל אם היו לו בנים אינו נאמן האב לפסול בן בנו לפי שתכלית הכוונה שנאמן האב על הבן מה שנאמר יכיר יכירנו לאחרים והאם אינה נאמנת ואין אנו צריכין לבאר

אם אמר האב אין זה בני אלא ממזר הוא והאם אומרת שהוא מעובד כוכבים או מעבד שהיא נאמנת והולד כשר וזה נתבאר בתחלת כתובות:

משנה ט

מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו כו': הוצרך לשתי הבבות ואף על פי שהענין אחד לפי שהאב יודע ביחוסין והיא אינה יודעת והיה אפשר לומר קדושי האב בלבד הם הקיימים אבל קדושיה לעצמה אינן קיימין ואפילו שקדמו וכמו כן האשה בודקת הראוי לה ואז מתקדשת אבל האב אינו בודק לה כמו שהיא בודקת ושמא נאמר היא בלבד קדושיה קדושין אם קדמו אבל האב לא קמ"ל שאין הפרש בינה ובין אביה בזה הענין:

משנה י

מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים כו': זה כולו מבואר:

משנה יא

אשה נשאתי במדינת הים הרי זה כו': גם זה כולו מבואר:

משנה יב

לא יתיחד אדם עם שתי נשים כו': פסק ההלכה ואפילו אשה אחת לא תתייחד וכל שכן שתי נשים ואיש אחד אלא א"כ היו שתי הנשים שתי צרות או שתי יבמות או אשה וחמותה או אשה ובת בעלה ואשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לפי שאלו שונאות זו את זו ולא תבעל אחת מהן בפני האחרת כדי שלא תפרסם ענייה וכמו כן נערה שהיא קטנה מספרת הענין ולא תאסר אשת איש על בעלה משום ייחוד אלא אם קינא לה קודם לכן כמו שבארנו בתחילת סוטה ואין מלקין אשת איש על הייחוד ולא מי שנתייחד עמה גזירה שמא תוציא לעז על בניה ומלקין על ייחוד פנויה שניהם בכלל אמנם העיקר שהוא אצלינו במה שאמרו מלקין על לא טובה השמועה אין הפרש בזה בין פנויה בין אשת איש או זכור או שאר עריות עד שרבתה השמועה רעה על שניהם שזנו בזה הענין ואינו מותר לבן ישראל שיתיחד עם הערוה מן העריות אלא בבהמה והזכור לפי שהעיקר אצלינו לא נחשדו ישראל על משכר זכור ועל הבהמה והותיקין מן החכמים היו מרחיקין כל ייחוד ואפילו ייחוד בהמה עם גודל פרישות עליהם השלום. ומה שאמר והגדילו הוא שתהיה הבת משנים עשר שנה ויום אחד והבן משלשה עשר שנה ויום אחד ועל מנת שלא תהיה בושה לעמוד לפניו ערומה אבל אם היתה בושה לעמוד לפניו ערומה הרי זו אסורה ואפילו בפחות מאלו השנים:

משנה יג

לא ילמד אדם רווק סופרים כו': רווק מי שלא נשא אשה לעולם ובתרגום ובחורים ורווקים וזה אסור מפני אמות הנערים שמא יהיה בינו וביניהם שייכות כשהן מביאות בניהן לבית המדרש ומזה הטעם לא תלמוד אשה מפני שאביהן באין. ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה יד

ר"י אומר לא ירעה רווק בהמה ולא ישנו שני רווקים כו': מה שאמר כל שאומנתו בין הנשים לא יתייחד עם הנשים רוצה לומר שאינו מותר זה בשביל פרנסתו בשום פנים. וחייב אדם שילמד את בנו אומנות נקיה לכך אסור שיעשה ספר כו' וכבר בארנו שלא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה ולכך אין הלכה כרבי יהודה:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם למסכת קדושין בס"ד